

MIÉRT KÉRDEZNEK A KÉPVISELŐK?

Az interpellációk benyújtásának tényezői Magyarországon,
1990 és 2014 között

Sebők Miklós

(MTA TK Politikatudományi Intézet)

Kubik Bálint György

(Eötvös Lóránd Tudományegyetem)

Molnár Csaba

(Budapesti Corvinus Egyetem, MTA TK Politikatudományi Intézet)

Szendi Gábor

(Budapesti Corvinus Egyetem)

ÖSSZEFOGLALÓ

A tanulmány azt vizsgálja, hogyan milyen tényezők befolyásolták az interpellációk benyújtását Magyarországon a rendszerváltás után. Négy elméleti előfeltevés (politikai ellenőrzés, a szakpolitikai-specifikus információigény, a frakcióvezetési pozíció által befolyásolt napi-rend-hozzáférés illetve a választókerület szolgálata) alapján több hipotézist is felvázolunk. Egy, a Comparative Agendas Project magyar kutatócsoportja által készített új, az 1990 és 2014 közötti időszak 4906 interpellációját feldolgozó adatbázis segítségével megvizsgáljuk ezeket a hipotéziseket. A gyakorisági adatokra alkalmazott regressziós számításokkal értékeljük a kormány-ellenzék pozíció, a mandátumszerzés jellege, valamint a frakcióvezetésben betöltött tisztség hatását az elmondott interpellációk számára. Megállapításaink szerint az ellenzékiek többször, az egyéni választókerületekben és területi listán mandátumot nyert képviselők kevesebbszer interpellálnak társaiknál. A kutatás másik fő szegmensében számítógépes tartalomelemzési módszerek valamint regressziók segítségével mutatjuk be az interpellációk földrajzi és szakpolitikai tartalmát meghatározó tényezőket. Eredményeink szerint bár az egyéni és területi listán megválasztott képviselők több figyelmet fordítanak helyi ügyekre, ez nem erősíti meg a választókerület szolgálatával kapcsolatos feltevést. A közpolitikai témájú interpellációk elmondása erős kapcsolatot mutat a vonatkozó bizottságban tagsággal rendelkező képviselő szakpolitikai specializációjával.

Kulcsszavak: törvényhozás-kutatás ■ parlamenti kérdések ■ választási kapcsolat ■ közpolitikai specializáció

Miért interpellálnak a parlamentben a képviselők?¹ E kutatási kérdés vizsgálata több szempontból is gazdagíthatja a magyar politikai rendszer működésével kapcsolatos ismereteinket. Az interpellációk témájának és a felszólaló személyének eldöntése ugyanúgy szűkös erőforrásokat köt le a frakciónál, mint e kérdések megírása és elmondása. A szűkös erőforrások ez irányú felhasználását ugyanakkor számos tényező indokolhatja. Közvetlen hatásként az

interpellációk televíziós és rádiós (majd később az internetes médiumok élő) közvetítése a rendszerváltás után a politika iránt érdeklődő választók tömegeit érte el.² Közvetett hatásként pedig a felvetett ügyekkel és miniszteri válaszokkal, s néha az interpellációk kapcsán lefolytatott szavazásokkal érdemi hatást lehetett gyakorolni a politika tágabb (a médiával és a közvéleménnyel is már számoló) napirendjére. Ennyiben – elfogadva, hogy a parlamenti munka a politikai elit viselkedésének egy fontos szeletét adja – a parlamenti kérdések, s ezen belül az interpellációk célirányos vizsgálata is indokolt.

E vizsgálatot a tanulmányban a rendszerváltás után elmondott interpellációk mennyiségére és tartalmára ható egyes tényezők elemzésével végezzük el. E módszer előnye, hogy a politikai elit viselkedése kapcsán nem véleményt, hanem tényeket dolgoz fel: a parlamenti képviselők kinyilvánított preferenciáit, ha tetszik. Másrészt a hosszú időtáv lehetőséget ad történeti trendek feltérképezésére, a rendszerváltás utáni magyar politika változásának vagy (ha felfedhető ilyen) fejlődésének (*political development*) felrajzolására. S bár közvetlenül nem válaszol a felszólalás motivációival, avagy okaival kapcsolatos általánosabb kérdésre, amennyiben erős oksági összefüggést lehet kimutatni (például egy képviselő bizottsági tagsága és az által elmondott interpellációk témája között), egy fontos lépést tehetünk ennek megválaszolása felé is. Ennyiben pedig közelebb juthatunk a magyar parlament működésének, ezzel pedig a magyar képviseleti demokrácia valóságához leírásához.

Az alábbiakban először bemutatjuk a képviselői kérdések, s ezen belül az interpellációk benyújtását tárgyaló fontosabb elméleti magyarázatokat. Ezt követően vázoljuk a kérdés vizsgálatának módszertani keretét és a hozzá felhasznált új adatbázist. A következő szakaszban leírjuk az interpellációk rendszerváltás utáni mennyiségét és tartalmát meghatározó tényezőket, és megvizsgálunk néhány, a szakirodalomban bevett hipotézist a kimutatható trendek magyarázatára. Ezt követően értékeljük az eredményeket, majd a záró szakaszban a további kutatási lehetőségeket villantjuk fel.

A PARLAMENTI KÉRDÉSEK BENYÚJTÁSÁNAK OKAI (IRODALMI ÁTTEKINTÉS)

Mivel speciálisan az interpellációk benyújtásával foglalkozó magyar, illetve összehasonlító európai szakirodalom nem áll rendelkezésre, ezért kutatási kérdésünk megválaszolásához kicsit távolabbról kell hozzáfognunk. Ha arra vagyunk kíváncsiak, hogy *miért interpellálnak a képviselők*, leginkább a törvényhozás-kutatás (*legislative studies*) irodalmára támaszkodhatunk (Martin–Saalfeld–Strøm, 2014). Ezen belül is elsődlegesen a képviselői viselkedést magyarázó irodalom a releváns (ld. 1. ábra). Itt gyakran elkülönítik parlamen-

ten belüli, s az azon kívüli tevékenységeket, míg mások a beszédek és az egyéb jellegű képviselői munka között vonnak határvonalat.³

1. ábra. A képviselői viselkedéstől a kérdésre vonatkozó hipotézisekig⁴

A parlamenti beszédekkel kapcsolatos kutatások rendszerint külön vizsgálják a törvényjavaslatokhoz kapcsolódó vitákat és a különböző parlamenti kérdések műfajait (Martin–Vanberg, 2014: 328.). Utóbbiak kapcsán különösen fontos, hogy mennyire képes önálló politikai viselkedésre a frakcióhoz tartozó képviselő a frakció „akaratahoz” képest (előbbi esetben az európai kontextusban a pártközpontú kutatás a domináns, könnyen belátható okokból).

A képviselői önállóság így megfogalmazott dilemmáját a szakirodalom egyfelől a képviseleti/parlamentari/törvényhozói *stílusok* és szerepek (Wahlke, 1962: 14; Andeweg, 2014: 204; Blomgren–Rozenberg, 2012; Strøm, 1997), valamint (az ezektől eltérő tartalmú és velük összehasonlított) képviselői viselkedés, illetve stratégia (Gross, 1978; Strøm, 2012) szempontjából vizsgálja. Részben ehhez az irodalomhoz kötődik a politikai intézmények (s ezen belül is kiemelten a választási rendszer) hatása a képviselet jellegére (André et al., 2014), amelyet a legfontosabb magyarázó változók között tartanak számon.

A magyar parlamenttel foglalkozó szakirodalomban is e szerepeket és viselkedést összehasonlító megközelítés az egyik legelterjedtebb irány. A képviselői stílusokat vizsgálva Ilonszki és Judge (1994), majd Ilonszki (2011) leginkább ezek változatosságára hívta fel a figyelmet, ami a heterogén (szociológiai, regionális stb. háttérű) frakciók mellett nem is lehetett meglepő. E megközelítéseket Bíró-Nagy (2015) már a magyar Európai Parlamenti képviselők viselkedésére terjeszti ki, amikor „szereporientációikat” kérdőívekkel vizsgálva két dimenzióban politikai-szakpolitikai, illetve európai-nemzeti kategóriákba sorolja be őket. A viselkedésre a szerző többek között a parlamenten kívüli politikai szereplőkkel való kapcsolattartás intenzitásából következtetett.

A képviselői önállóság kérdését a szerepfelfogás (gyakran kérdőíves) vizsgálata mellett a formális modellekre építő megközelítésekben a többes meg-

bízó (*multiple principals*) problémája és a képviselő *fókuszának* (Russo, 2011) fogalma kapcsán tárgyalják (Martin–Saalfeld–Strøm, 2014: 22.; a magyar irodalomban ld. Papp, 2011: 292.; Sebők, 2015: 17., illetve részben ide kapcsolódóan Ilonszki és Judge [1994: 12.] elemzése a „képviselet irányáról”). A képviselő két fő megbízója a választók (általában, illetve egy regionális listához vagy egyéni választóközrethoz [EVK-hoz] tartozóan), illetve a frakció (feltételezve a párt és a frakció homogenitását – minderről általában lásd Saalfeld–Strøm, 2014: 281.). E kettőség jelentős részben lecsapódik a képviselői viselkedést vizsgáló empirikus irodalomban is, amikor is az egyéni cselekvés (mint amilyen a kérdés) funkcióit gyakran a frakciók funkcióiból vezetik le (mint pl. a kormány ellenőrzése vagy a képviselőcsoporton belüli munkamegosztás), illetve amikor mindezeket felülíró erőként írják le a képviselő saját EVK-s körzetéből való újválasztásának igényét.

Ezen általános elméleti magyarázatok a parlamenti kérdést gyakran csak a képviselői viselkedés egy speciális, nem központi aspektusaként kezelik. Az utóbbi két évtizedben ugyanakkor már kialakult a parlamenti kérdéseket középpontba állító részterület is (Martin–Rozenberg, 2014; Russo–Wiberg, 2010). Ezen elsődlegesen empirikus irodalomban a függő változó oldalán két megoldást is gyakran alkalmaznak: egyelől vizsgálják a benyújtott kérdések számát (Dandoy, 2011), másfelől valamilyen speciális céllal a tartalmát (Shane, 2011), vagy komplex kutatási kérdések esetén mindkettőt (Bailer, 2011).

A magyarázó változók szempontjából a szakirodalom változatos feltevésekkel él a kérdés okai kapcsán.⁵ Wiberg és Koura (1994: 30–31., idézi: Wiberg 1995: 181.) nem kevesebb, mint 14 különböző okot különböztet meg. Gyakran vizsgálják így az információszerezéssel, a kormánypolitika befolyásolásával, a személyes ismertség növelésével, a magyarázatkéréssel, az egyes miniszterek támadásával és az ellenzéki képviselők mobilizálásával kapcsolatos téziseket.⁶ Fontos megjegyezni továbbá, hogy a szakirodalom sem feltételezi, hogy az ilyen kategorizálások könnyen és egyértelműen ráhúzóak lennének a „létező” parlamenti kérdésekre. Több ok és motívum egyszerre jelenhet meg, ami kellő óvatosságra kell hogy serkentse a kutatót a vizsgálat belső validitási problémái kapcsán.

E korlátozó megjegyzések mellett a kurrens irodalomban legalább négy fontosabb feltevést különíthetünk el, amelyek vizsgálata a magyar kontextusban is érdekes eredményeket hozhat (lásd Bailer, 2011: 303., aki hármát emelt ki). Ezek közül több is elsődlegesnek tekinti a képviselő frakcióba való *beágyazottságát*: a politikai ellenőrzés, a közpolitika-specifikus információszerezés, valamint a frakcióhierarchiához kötött napirend-hozzáférés tézise. Ezekkel szemben áll a képviselői önállóságot hangsúlyozó alternatíva, a választókerület szolgálatának preferenciája. Nézzük röviden e négy tézist a kurrens empirikus irodalom tükrében.

A politikai ellenőrzés mint ellenzéki feladat. A parlamenti kérdezés funkciójával kapcsolatos leggyakrabban használt feltevés a kormány és a kormányzati munka politikai ellenőrzésére és elszámoltatására vonatkozik (Martin, 2011b: 261.; Bailer, 2011: 303; Saalfeld, 2000; Müller – Sieberer, 2014: 322.). Mivel parlamentáris rendszerekben a kormányzás hibáinak feltárása elsődlegesen az ellenzéki frakciók és képviselők érdeke, ezért a feltevés szerint a parlamenti kérdések műfaját is elsősorban ők használják (ld. pl. Dandoy [2011], aki meg is erősíti ezt a hipotézist a belga parlament kapcsán – e tételt még a „nemzetek feletti” Európai Parlamentre is kiterjeszti Proksch és Slapin [2010: 61.]). Prezidenciális rendszerekben a megosztott kormányzat (s így a motiváció az ellenőrzésre) a törvényhozás és a végrehajtó hatalom között is létrejöhet (vö. Epstein–O’Halloran, 1999), sőt, parlamentáris rendszerekben koalíciós kormányok mellett még a kormánytöbbségen belül is megerősödhet a kontroll igénye (Strøm et al., 2010).⁷

Közpolitikai specializáció mint az információszerzés oka. Elsődlegesen az Európai Parlamenttel kapcsolatos kutatásokban vált bevetté a parlamenti kérdések információszerzési funkciójának vizsgálata. Ez az „információs modell” azt feltételezi, hogy a képviselők az uniós bürokratákhoz képest információs hátrányban vannak, a kérdezés célja pedig e hátrány megszüntetése (Proksch–Slapin, 2010: 61–62.; ill. McElroy, 2006; Bowler–Farrell, 1995; Raunio, 1996 – utóbbiak a korábbi szakmai karrier hatását is vizsgálják a specializációra). Ennek megfelelően a hipotézis szerint a képviselők a saját bizottsági tagságuknak megfelelő portfólióval rendelkező bizottsági tagokat kérdezik.

Proksch és Slapin erős kapcsolatot talált a képviselők bizottsági tagsága és a megkérdezett uniós biztos közpolitikai területe között, ugyanez ugyanakkor nem érvényesült a bizottsági tagság és a képviselő közpolitikai érdeklődése közti egyezés kapcsán. A nemzeti parlamentek esetében ez a megközelítés – plauzibilitása ellenére – kevésbé bevett. Ennek egyik oka az lehet, hogy az információs irányzat „alapítójának” tekinthető Krehbiel (1992) az USA kongresszusának szerkezetét kutatta, s megállapítása szerint az amerikai politikai rendszer nem ismeri az európai értelemben vet parlamenti kérdéseket. Ezzel együtt az információs modell vizsgálatára történtek kísérletek (ld. elsősorban Bailer [2011], aki a parlamentre mint „információs forrásra” tekint, amelyet az ambiciózus, de egyes ügyekhez nem értő képviselők tájékozódásra, s ennek segítségével politikai cselekvéshez használhatnak fel).

Frakcióhierarchia mint a napirend-hozzáférés korlátja. A kutatások egy másik iránya a képviselők parlamenti frakcióban betöltött státuszának hatását vizsgálják a viselkedésükre, s ezen belül a kérdezési gyakorlatukra. Rasch (2011) a norvég parlamenti képviselőket többféle (karrier- és hierarchikus szerep szerinti) tulajdonság alapján osztályozta, s azt vizsgálta, hogy ezek a változók be-

folyásolják-e az azonnali kérdések órájában (*Question Hour*) feltett kérdések számát képviselőnként. A változók közül csak a pártvezetői tagság bizonyult szignifikáns befolyásoló tényezőnek, vagyis a pártban vezető pozíciót betöltő képviselők több kérdést tettek föl egy átlagos képviselőnél, a vizsgált időszakban. Bevan és John (2015) a brit miniszterelnöki kérdések óráját vizsgálva empirikusan különíti el a kormánypártok vezetői, a vezető tisztséget be nem töltő kormánypárti képviselők és az ellenzék kérdezői stratégiáját a kérdések témái tekintetében.

A választókerület szolgálata mint az információszerzés és figyelemfelhívás oka. A parlamenti kérdések benyújtásának egyik legtöbbet kutatott célja a választókerület szolgálata (*constituency service*). A személyes szavazatok (*personal vote*) gyűjtésével a képviselő párhovatartozásától függetlenül is önálló tényezővé válhat választókörzetében. Ennek fontos feltétele, hogy – amellett, hogy az EVK szavazóival személyes kapcsolatot alakítson ki a fogadóórakon, levelezésekben – a képviselő országos szinten is aktívan képviselje a választókerületi érdekeket (Cain–Ferejohn–Fiorina, 1987; Carey–Shugart, 1995). A helyi ügyek ilyen képvisellete gyakran ölti a kormányzatnak benyújtott kérdések formáját.

Az ilyen kutatások egy része nem mutat ki érdemi kapcsolatot a választók szolgálata és a kérdések között (Martin, 2011b: 262.), míg más esetekben kimutathatónak tartják az ilyen választási kapcsolatot (pl. Rasch, 2009). Ezek közül Russo (2011) írásbeli kérdések tartalomelemzésével vizsgálta az olaszországi képviselők helyi ügyekkel kapcsolatos képviseletre való hajlandóságát. Elemzéséből kiderül, hogy azok a képviselők, akik saját EVK-jukban születtek két és félszer olyan gyakran képviseltek helyi ügyeket, mint az átlagos képviselő. Hasonló módszert követett Martin (2011a), aki 120 ezer írásbeli kérdés tartalomelemzésével megállapította, hogy a kérdések 44%-a volt helyi jellegű, amiből a kormánypárti és a vidéki képviselők az átlagnál nagyobb arányban vették ki részüket. Magyarországon Papp (2015) a 2010 és 2013 között benyújtott 4145 írásbeli kérdés tartalmának vizsgálatával arra jutott, hogy az EVK-ban győztes képviselők által benyújtott írásbeli kérdések témája gyakrabban volt helyi ügy, mint azoké a képviselőké, akik nem is indultak EVK-ban.

HIPOTÉZISEK, MÓDSZERTAN ÉS ADATBÁZIS

Hipotéziseink az interpellálás feltételezett okai és a képviselők interpellálási tevékenysége között teremtenek kapcsolatot. Ennek keretében az interpellációkkal kapcsolatos vizsgálatokban bevett két általános csoporton belül (az elhangzott interpellációk mennyisége és ezek tartalma) három függő változót vizsgálunk öt hipotézis kapcsán.⁸

A benyújtott interpellációk mennyiségének variációjára a kormány–ellenzék törésvonal adja a legkézenfekvőbb magyarázatot. Várakozásunk itt az, hogy az ellenzéki képviselők (létszamarányukhoz képest) többet interpellálnak, mint kormánypárti társaik (H1, illetve lásd az 1. táblát – a továbbiakban csak a vonatkozó hipotézisek sorszámára teszünk utalást).

1. táblázat. *Hipotézisek*

Elméleti forrás	Operacionalizálás: A képviselői viselkedést befolyásoló tényező	Hipotézis (mennyiségi)	Hipotézis (tartalmi)
Politikai ellenőrzés	A kormánypárti, illetve ellenzéki pozíció	H1. Az ellenzéki képviselők többet interpellálnak	(nem alkalmazható)
Információ-szerzés és specializáció	A bizottsági tagságában megnyilvánuló szakpolitikai specializáció	(nem alkalmazható)	H4. A bizottsági tagok a bizottság portfóliójához kapcsolódó témákban interpellálnak
Napirend-hozzáférés és frakció-tisztség	A frakcióban betöltött tisztség	H2. A tisztséget nem viselő képviselők a frakcióvezetés tagjainál több interpellációt nyújtanak be	(nem alkalmazható)
A választókerület szolgálata	A képviselővé választás három módja (EVK, megyei lista, országos lista)	H3. Az EVK-s és megyei listás képviselők több kérdést nyújtanak be	H5. A területi képviselők kérdéseiben több utalás van az EVK-hoz tartozó településnevekre

Egy ezzel részben versengő hipotézis a frakcióban betöltött tisztség hatását vizsgálja a feltett kérdések mennyiségére. Hipotézisünk szerint a tisztséget be nem töltő képviselők (létszamarányukra kontrollálva is) nagyobb arányban nyúlnak az interpelláció eszközehez, mivel nincs vagy korlátozott a hozzáférésük a jellemzően a pártvezetők és vezető közpolitikusok számára fenntartott vitaműfajokhoz (mint például a hétfői napirend előtti beszédekhez – H2). Egy harmadik megközelítés a képviselők és választóik között a választási kapcsolat jellegéből vezeti le a parlamenti viselkedést. Eszerint a területi alapon (EVK-ból vagy megyei listáról) megválasztott képviselőt a parlamenti kérdések feltevére a helyi ügyek megoldásának célja ösztönzi, ami az átlaghoz képest növeli az általuk elmondott interpellációk számát (H3).

Az interpellációk tartalma kapcsán két hipotézist vizsgálunk. Egyfelől azt elemezzük, hogy az adott EVK-hoz választásföldrajzi értelemben kapcsolódó képviselők kérdéseiben valóban több utalás van-e az EVK-hoz tartozó telepü-

lésnevekre, mint a kontroll-csoportban (H4). Másfelől a közpolitikai specializációra és az ehhez kapcsolódó információs igényre vonatkozó feltevések alapján azt kutatjuk, hogy a bizottsági tagok kérdéseiben nagyobb lesz-e a vonatkozó bizottság portfóliójába tartozó közpolitikai tartalom aránya (H5).

* * *

Az adatgyűjtés a magyar Comparative Agendas Project (CAP) keretében zajlott. Az íromány-, illetve felszólalásszövegeket az Országgyűlés hivatalos honlapjáról gyűjtöttük össze. E szövegek vizsgálata érdekében elkészítettünk egy kódkönyvet, amely a hipotézisekhez kapcsolódóan három függő változóról (egy mennyiségi és két tartalmi), valamint négy magyarázó változóról ad tartalmi és módszertani leírást.

Kezdve a függő változókkal, a *kérdések mennyiségi jellemzőjének* definiálására két lehetséges megoldás is kínálkozott: mind a benyújtott, mind az elhangzott interpellációk értékes információkkal szolgálhatnak kutatási kérdésünk kapcsán. Míg előbbieket segíthetnek feltárni a képviselők frakciófegyelem által kevésbé kötött szándékait, utóbbiak közelebb visznek minket a tényleges politikai hatást gyakorló szóbeli felszólalások megértéséhez. Ez utóbbi definíció nem mellesleg e parlamenti forma lényegének is jobban megfelel, hiszen egyik sajátosságát – szemben a többi kérdésformával – éppen a plenáris ülésen lebonyolított szavazás adja. Ennek megfelelően az adatbázisba csak az elhangzott interpellációkat vettük fel.⁹

A további két függő változó az interpellációk tartalmához kapcsolódik: a kérdésben említett *földrajzi nevekhez*, illetve a kérdések – egy külön kutatási folyamatban – kódolt *közpolitikai tartalmához*. Előbbihez felhasználtuk a geonames.org, valamint a Nemzeti Választási Iroda (NVI) településnevekre vonatkozó adatait azzal a céllal, hogy meghatározzuk a rendszerváltás utáni EVK-khoz kapcsolódó településneveket. Vizsgálatunk során kiderült, hogy az NVI adatgyűjtése alaposabb (3162 település szemben a GeoNames 3142-jével), így ezt vettük alapul, majd a listát kiegészítettük Budapest kerületeivel is (ezzel a változó 3185 különböző értéket vehetett fel).

Az interpelláció-szövegeket Martin (2011a) földrajzinév-meghatározásra használt módszeréhez részben hasonló módon dolgoztuk fel, ugyanakkor Martin manuális megoldásával szemben ezt automatizáltan tettük. Az ékezetektől megfosztott magyar településnevek, megyenevek (és a Balaton) listájának elemeit elláttuk a magyar nyelvben ismert összes raggal, majd meghatároztuk ezen halmaz és az adott interpelláció szavainak metszetét. Az interpellációs szövegekből ugyancsak eltávolítottuk az ékezeteket, továbbá megváltunk az írásjelektől is. A találatokat kézi utóellenőrzésnek vetettük alá. Az így kapott adatbázis alapján *földrajzi* vagy *területi vonatkozás* alatt azt értjük, amikor egy megfigyeléshez tartozó szöveg tartalmazott legalább egy, a program által beazonosított településnevet, megyenevet vagy a Balaton szót.¹⁰

Az egyes megfigyelésekhez tartozó, a közpolitikai tartalmat leíró kódokat kettős vak kézi kódolással határoztuk meg. A nemzetközi összehasonlító CAP-projekt közpolitikai kódkönyvét alapul véve minden parlamenti tevékenységet 21 főcsoport (pl. honvédelem, oktatásügy) valamelyikébe soroltunk be. A nemzetközi eljárást követve ezen kategorizálás eredményei kölcsönösen kizárják egymást (azaz egy megfigyelés csak egy kódot kaphat), s egyben teljes körűen lefedik a rendszerváltás utáni magyar közpolitikai alrendszeret.¹¹

Rátérve a magyarázó változókra, a kérdések „képviselőciklusokra” aggregált mennyiségét¹² és tartalmát a hipotézisekhez kapcsolódóan négy változó segítségével vizsgáltuk. A képviselőket először a *kormány–ellenzék* viszonyrendszer szerint csoportosítottuk (H1). A felosztás alapját a CAP új, a magyar parlamenti pártokat összesítő kódkönyve képezi, amely minden olyan pártot tartalmaz, amely a rendszerváltás óta legalább egy országgyűlési képviselővel rendelkezett.¹³ A kormány–ellenzék változó öt különböző értéket vehetett fel: az adott ciklus során végig kormánypárti (N=2654), végig ellenzéki (N=2114), a ciklus során ellenzékbe vonult (N=231), a ciklus során a kormányoldalhoz csatlakozott (N=20) vagy az egynél többször oldalt váltó képviselőket (N=20).¹⁴

A *frakcióvezetés* változó a frakcióban betöltött tisztség leírására szolgál (H2). Vizsgálatunk megerősítette azt az anekdotikus szinten ismert gyakorlatot, amely szerint a frakciók a plenáris ülésen való felszólaláshoz kapcsolódó korlátozott lehetőség miatt gyakran neveznek ki ideiglenesen (akár csak egy-egy napra) frakcióvezető-helyetteseket. Annak érdekében, hogy vizsgálatunk csak a „valódi” frakcióvezetőkre és helyetteseikre szorítkozzon, két hétben állapítottuk meg azt a minimális időtartamot, amelynek betöltése után valakit a frakcióvezetés részének tekintünk (utólagos kézi ellenőrzésünk megerősítette, hogy az ennél hosszabb hivatali időt betöltött politikusok ténylegesen tisztségviselőként viselkedtek). A változó három értéke így különbséget tett az adott interpelláció idején frakcióvezetői, frakcióvezető-helyettesi pozíciót betöltő, valamint az ilyen tisztséggel nem rendelkező képviselők között.

A *választókerületek szolgálatára* vonatkozó hipotézisek (H3; H5) tesztelésére a CAP új EVK-kódkönyvét és a településnevek, illetve EVK-k közötti átváltási táblát használtuk fel. A választókerületi beosztás leírására a Nemzeti Választási Iroda adatainak segítségével 1990-ig visszamenőlegesen rekonstruálni tudtuk az egyéni választókerületek határait. Figyelembe véve az 1990 és 2014 között (elsősorban megyeváltások miatt) bekövetkezett módosulásokat, ciklusokra vetítve 184 egyéni választókerületet különböztettünk meg, minden esetben jelezve, hogy az adott körzet milyen időszakban alkotott egyetlen választókerületet. Ezt követően minden településhez hozzárendeltük a maga egyéni választókerületét az adott ciklusban.

A *bizottságokra* vonatkozó változó (az albizottságok kivételével) kódkönyv-bejegyzését az Országgyűlés bizottsági tagságra vonatkozó adatainak összegyűjtése révén készítettük el (H4). Az így létrejött változó a vizsgált időszak-

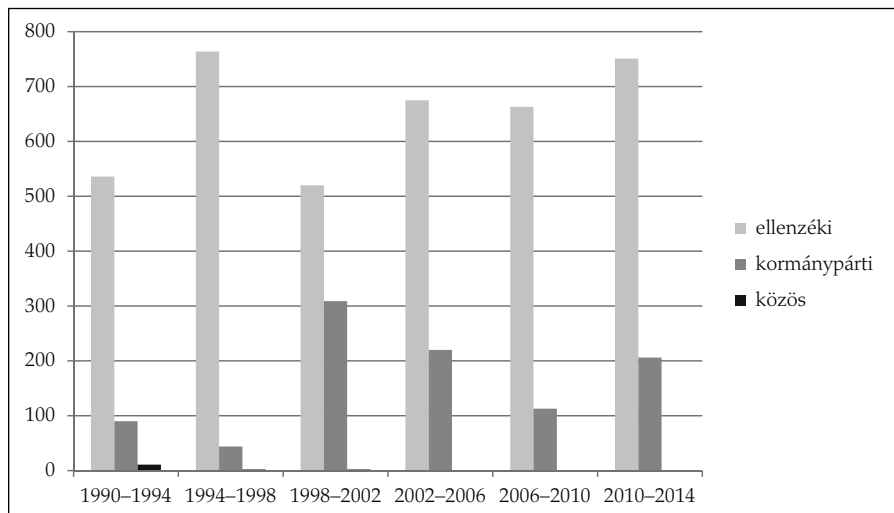
ban 196 értéket vett fel. A CAP „Országgyűlési képviselők” nevű kézikönyve alapján az 1990 és 2014 között megválasztott 1320 képviselőnek összesen 5039 bizottsági tagsága volt (amely számot befolyásolta a többes tagság, illetve sok esetben a tagság hiánya – az adatbázisban a tagság nélküli, össze nem hívott bizottságok is szerepelnek).

AZ INTERPELLÁCIÓK LEÍRÓ JELLEMZŐI A RENDSZERVÁLTÁS UTÁN

Az interpellációk benyújtását meghatározó tényezőket vizsgálva az eredmények értékelését segítheti, ha rendelkezünk egy elemi áttekintéssel e parlamenti kérdéstípus rendszerváltás utáni leíró statisztikai adataival (az interpellációkra vonatkozó szabályok alakulását a Függelék mutatja be).

A vizsgált időszakban összesen 4906 interpelláció hangzott el (a csak be-terjesztett, de fel nem olvasott irományokat nem szerepeltettük az adatbázisban). Megállapítható, hogy az interpelláció alapvetően az ellenzék eszköze maradt a kormány ellenőrzésére, noha idővel a mindenkor kormánypártoknak is kedvelt eszközzé vált (bár az „öninterpellációk” nem kerültek túlsúlyba, illetve a Függelékben ismertetett szabályok alapján nem is kerülhettek – mindezek kapcsán lásd a 2. ábrát).

2. ábra. Az 1990–2014 között elhangzott interpellációk memysége

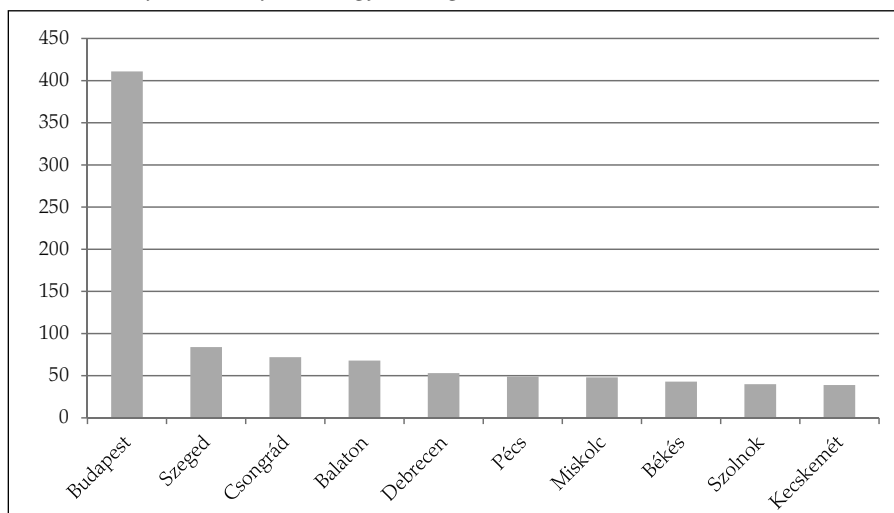
Általános trendet nem rajzol ki az idősor az elmondott interpellációk száma tekintetében, hacsak azt nem, hogy a növekedést követő ciklusokban rendre visszaesett az ilyen kérdések száma. A vizsgált időszakban 1320 személy töltött be képviselői megbízatást, közülük azonban 544-en egyetlen interpellációt sem

kezdeményeztek (a több-beterjesztős interpellációk esetében beterjesztő alatt az elsőként megjelölt személyt értjük), valamint további 216-an csupán egyetlen interpellációt nyújtottak be. Érdekes, hogy a legtöbb ilyen típusú kérdést feltevő Homoki János mindezeket egyetlen ciklus alatt terjesztette be (84 darabot). Egy átlagos képviselő egy ciklusban 2,01 interpellációt mondott el (2. táblázat).

2. táblázat. Az interpellációk átlagai ciklusonként

Ciklus	Elhangzott interpellációk száma	Képviselők száma	Képviselőnkénti átlagos interpellációs szám
1990–1994	637	415	1,53
1994–1998	810	402	2,01
1998–2002	831	397	2,09
2002–2006	895	412	2,17
2006–2010	776	407	1,91
2010–2014	957	403	2,37
Összesen	4906	2436	2,01

3. ábra. Földrajzi nevek előfordulási gyakorisága

Az interpellációk számítógépes tartalomelemzése összesen 915 földrajzi névre talált rá, amelyek 1597 kérdés között oszlanak el. Az összes interpelláció 32,5%-a minősül tehát módszertanunk alapján földrajzi relevanciájú interpellációnak. A 10 leggyakoribb azonosított településnevet a 3. ábra mutatja (Budapest és a megyeszékhelyek előtérbe kerülése egyben a módszertan szubsztantív helyességét is jelzi, hiszen ez az eredmény megfelelt az előzetes várakozásainknak).

Ugyanakkor a módszer egyik korlátjára hívja fel a figyelmet az a tény, hogy az élbolyban található a Heves megyei Balaton község. Itt nyilvánvaló, hogy legtöbbször az azonos nevű tóra utaltak a képviselők.

A másik tartalmi dimenzióban az interpellációk közpolitikai tartalmát vizsgáltuk a kézi kódolással kiosztott témakódok alapján (3. táblázat).

3. táblázat. Az interpellációk tartalom szerinti megoszlása

Közpolitikai főcsoportok	N	Interpellációk aránya	Ebből: földrajzi tartalmú (db)	Ebből: földrajzi tartalmú (%)	Közpolitikai főcsoportok	N	Interpellációk aránya	Ebből: földrajzi tartalmú (db)	Ebből: földrajzi tartalmú (%)
Politikai rendszer, kormányzat	927	18,90%	285	30,74%	Munkaügy	191	3,89%	35	18,32%
Egészségügy	431	8,79%	111	25,75%	Környezetvédelem	156	3,18%	92	58,97%
Igazságügy, rendvédelem	401	8,17%	152	37,91%	Szociálpolitika	136	2,77%	24	17,65%
Mezőgazdaság	346	7,05%	107	30,92%	Energiapolitika	134	2,73%	44	32,84%
Közlekedéspolitiká	320	6,52%	211	65,94%	Külpolitika	134	2,73%	29	21,64%
Pénzügy, egyéb gazdaságpolitika	284	5,79%	86	30,28%	Honvédelem	100	2,04%	25	25,00%
Oktatásügy	281	5,73%	64	22,78%	Tudomány, média	88	1,79%	23	26,14%
Makrogazdaság	276	5,63%	50	18,12%	Kultúrpolitika	60	1,22%	11	18,33%
Területfejlesztés, lakásügy	209	4,26%	66	31,58%	Kereskedelem, külgazdaság	30	0,61%	7	23,33%
Földvagyon, vízkészlet, műemlékek	200	4,08%	112	56,00%	Bevándorlás	11	0,22%	4	36,36%
Jogok	191	3,89%	59	30,89%	Összesen	4906	100,00%	1597	32,55%

Szembevető eredmény, hogy a legnagyobb, az interpellációk majd 19 százalékát kitevő közpolitikai ügycsoport a kormányzati működésre vonatkozik

(hasonló megállapításra jutott a CAP-kompatibilis vizsgálatok közül például Bevan és John, 2015). Ez az eredmény egyben egybecseng az irodalomnak a kormány ellenőrzésével kapcsolatos feltevésével. A jelentősebb közpolitikai témák körében találjuk ezen túl az egészségügyet, az agráriumot, a közlekedést és a rendvédelmet. Ha pedig azt vizsgáljuk, hogy az adott közpolitikai alrendszerek kapcsán milyen gyakran tettek fel konkrét földrajzi vonatkozással rendelkező kérdést, azt találjuk, hogy az ilyen beadványok egy jelentős része a környezetvédelemmel, a közlekedéssel és a nemzeti földvagyonnal volt kapcsolatos (szemben például a szociális szféra és a kultúra vonatkozó adataival).

EMPIRIKUS EREDMÉNYEK: AZ INTERPELLÁLÁS TÉNYEZŐI

A képviselők interpellációk iránti keresletével kapcsolatos hipotézisek tesztelésére regressziókat futtattunk a CAP interpellációs adatbázisának földrajzi változókkal kiegészített, képviselőciklus szintre aggregált adatbázisán. A mennyiségi függő változó esetében többek között Dandoy (2011) és Papp (2015) hasonló feladatot elvégző cikkéhez hasonlóan mi is a negatív binomiális regressziót választottuk.¹⁵ Az adatbázisunk tartalmazza az 1990 és 2014 között elhangzott interpellációk teljes mennyiségét, tehát panel szerkezetű adattábláról beszélhetünk.¹⁶ Adatbázisunk ezen panelstruktúráját kihasználva véletlenhatás-modelleket futtattunk.¹⁷

4. táblázat. Az interpellációk mennyiségét befolyásoló tényezők

Függő változó: interpellációk száma	Magyarázó változó	1. modell	Std. Err.	z	p> z
Kormány-ellenzék (H1)	<i>Ellenzéki ***</i>	1.526	.082	7.82	0.000
Frakcióvezetés (H2)	<i>Frakcióvezető (Fv)</i>	0.913	.213	-0.39	0.695
	<i>Fv-helyettes</i>	1.026	.078	0.34	0.731
Mandátum forrása (H3)	<i>Területi lista***</i>	0.787	.053	-3.54	0.000
	<i>EVK***</i>	0.635	.044	-6.54	0.000
	<i>Konstans***</i>	3.111	.352	10.02	0.000

A *** a szokásos jelölésnek megfelelően a $p < 0.01$ melletti szignifikanciát jelzi. Az együtthatók a szövegben jelzett módon IRR-ek.

A gyakorisági adatokra ható tényezők koefficienseit gyakran *incidenciahányadosok* (a statisztikai táblákban: IRR) formájában mutatják és mi is követtük ezt a konvenciót (Hilbe, 2014: 60–61.). E mutató *egynél kisebb értéke negatív hatásirányra, egynél nagyobb értéke pozitív hatásirányra* utal. Kezdvé az elemzést az elhangzott interpellációk mennyiségét meghatározó tényezőkkel (H1, H2, H3), a regressziós együtthatókat áttekintve látható, hogy az ellenzéki képviselők

selők átlagosan jelentősen több interpellációt mondtak el, mint kormánypárti társaik (4. táblázat).¹⁸

Megfigyelhető továbbá a második hipotézis kapcsán, hogy sem az egyéni választókerületi, sem a területi listás mandátum nem eredményez magasabb számú elhangzott interpellációt. Sőt, a hatásirány negatív: mind az egyéni választókerület, mind a területi listás mandátum (minden egyéb tényező változatlansága mellett) csökkenti az elhangzott interpellációk számát a pártlistás képviselők mennyiségeihez képest, és e negatív hatás az EVK-s képvisőknél erősebb, mint a területi listás kollégáiknál. Mindhárom említett eredmény szignifikáns ($p < 0.01$). A frakcióvezetői, illetve frakcióvezető-helyettesi tisztség ugyanakkor nem fejt ki szignifikáns hatást.

Kapcsolodva a mennyiségi tényezők között is vizsgált választókerületi szolgálat-feltevéshez (H3), a következő két modellünk függő változója az interpellációk földrajzi tartalma (bináris változó: van rá utalás, illetve nincs rá utalás), melyre a H5 hipotézis szerint a mandátum forrása hat. A kapcsolatot lineáris véletlenhatás-moddellel becsültük.¹⁹ Első körben általában a földrajzi nevek említését meghatározó tényezőket vizsgáltuk anélkül, hogy az elemzést a saját EVK-hoz kapcsolódó földrajzi nevekre szűkítettük volna (5. táblázat).

5. táblázat. Az interpellációk földrajzi tartalmának tényezői

Függő változó: interpellációk földrajzi tartalma	Magyarázó változó	2. modell	Std. Err.	Z	$p > z $
Kormány-ellenzék	<i>Ellenzéki</i>	-0.014	.024	-0.57	0.566
Frakcióvezetés	<i>Frakcióvezető (Fv)</i>	-0.009	.099	-0.09	0.926
	<i>Fv-helyettes</i>	-0.023	.031	-0.73	0.463
Mandátum forrása	<i>Területi lista**</i>	0.066	.028	2.37	0.018
	<i>EVK***</i>	0.149	.029	5.20	0.000
	<i>Konstans***</i>	0.290	.027	10.83	0.000

A *** a szokásos jelölésnek megfelelően a $p < 0.01$ melletti, míg a ** a $p < 0.05$ melletti szignifikanciát jelzi.

A területi listás- és az EVK-mandátum együtthatója is pozitív irányú és mindkettő szignifikáns ($p < 0.05$, illetve $p < 0.01$ szinten). Ez ugyanakkor még nem erősíti meg a H5 hipotézist, hiszen az a saját választókörzethez tartozó földrajzi nevek említését teszi fel. Mindemellett – és függetlenül a vizsgált (tartalmi és immár nem mennyiségi) hipotézistől – megállapítható, hogy a frakciótiszségek jelen modellek esetében sem fejtettek ki szignifikáns hatást, ahogy a kormánypárti, illetve ellenzéki pozíció sem (ld. a modell első három magyarázó változóját).

Már szorosabban kapcsolódva a H5 hipotézishez lefuttattunk egy ugyancsak lineáris véletlenhatás-regressziót, ahol a függő változó a saját körzetbe

eső földrajzi helyhez kapcsolódó interpellációk aránya az összes földrajzi relevanciájú interpelláció körében. A regresszióban értelemszerűen kizárólag a területi listás, illetve az egyéni választókerületi képviselők adatait szerepeltettük (6. táblázat).²⁰ Ebben az esetben a konstanson és a (hipotézisekből magyarázatként nem következő) frakcióvezető-helyettesi tisztségen kívül nem talá-lunk szignifikáns változót, a választókerület szolgáltatának feltevése tehát nem nyert megerősítést.

6. táblázat. A saját EVK-hoz kapcsolódó földrajzi utalások tényezői

Függő változó: interpellációk EVK-hoz kötődő földrajzi tartalma	Magyarázó változó	3. modell	Std. Err.	z	p> z
Kormány-ellenzék	<i>Ellenzéki</i>	-0.032	.040	-0.80	0.423
Frakcióvezetés	<i>Frakcióvezető (Fv)</i>	0.088	.277	0.32	0.752
	<i>Fv- helyettes***</i>	-0.169	.062	-2.70	0.007
Mandátum forrása (H5)	<i>EVK</i>	0.030	.040	0.76	0.466
	<i>Konstans***</i>	0.625	.039	15.89	0.000

A *** a szokásos jelölésnek megfelelően a $p < 0.01$ melletti, míg a ** a $p < 0.05$ melletti szignifikanciát jelzi.

A másik tartalmi dimenzióban a bizottsági tagságnak az elmondott interpellációk közpolitikai tartalmára gyakorolt hatását vizsgáltuk (H4). A bizottsági tagságot a közpolitikai kódok és a bizottsági portfóliók közötti átváltást megteremtő tábla segítségével az adott bizottság közpolitikai kompetenciájával helyettesítettük. A multinomiális regresszió eredményét a fentieknek megfelelően az IRR-értékekkel közöljük. Mint fent is, a modell egy opciót (ez esetben a kormányzati ügyek 20-as kódját) kihagyott és ahhoz mérte a koefficienset (ahol nincs koefficiens, ott a magyarázó változókat a tökéletes kollinearitás miatt a modell kihagyta). Az eredményeket a 7. táblázat közli.

7. táblázat. A bizottsági tagság hatása a közpolitikai tartalomra

Függő változó: interpelláció közpolitikai tartalma	Magyarázó változó: Bizottság közpolitikai portfóliója	4. modell (IRR)	Std. Err.	z	p> z
Makrogazdaság	1	1.930646***	.3283556	3,87	0
Jogok	2	1.95296***	.4143438	3,15	0,002
Egészségügy	3	38.26419***	10.52859	13,25	0
Mezőgazdaság	4	13.21901***	3.032765	11,25	0

Függő változó: interpelláció közpolitikai tartalma	Magyarázó változó: Bizottság közpolitikai portfóliója	4. modell (IRR)	Std. Err.	z	p> z
Munkaügy	5	6.023064***	1.569878	6,89	0
Oktatásügy	6	12.73223***	2.954642	10,96	0
Környezetvédelem	7	5.103579***	1.16068	7,17	0
Energiapolitika	8	2.369846	1.604384	1,27	0,202
Bevándorlás	9				
Közlekedéspolitika	10	1.926036	1.490527	0,85	0,397
Igazságügy, rendvédelem	12	1.705274***	.3141331	2,9	0,004
Szociálpolitika	13				
Pénzügy	15	3.45668***	.6442475	6,65	0
Honvédelem	16	7.691154***	2.171252	7,23	0
Tudomány, média	17	6.223862***	2.312481	4,92	0
Külgazdaság	18	2.370925	1.41262	1,45	0,147
Külpolitika	19	1.388491	.3912309	1,16	0,244
Föld- és vízvagyon	21				

A *** a szokásos jelölésnek megfelelően a $p < 0.01$ melletti szignifikanciát jelzi.

Mint látható a bizottsági tagság a közpolitikai területek többsége esetében pozitív és erősen szignifikáns kapcsolatot mutatott az elmondott interpelláció tartalmával. Az eredmények validálása céljából véletlenszerűen kiválasztottunk három közpolitikai főcsoportot és azokból szintén véletlen mintavétellel az oda sorolt elemek 10-10%-át. Az elemeket kézi kódolással ellenőriztük, és minden esetben létező, az adott főcsoportba tartozó, az adatbázisban szereplő bizottsági tagságú képviselő nyújtotta be. A számításunk helyességét igazolja, hogy mindhárom esetben az adott témakörbe tartozó interpelláció elmondói között felülreprezentáltak a főtémakörhöz tartozó bizottságok tagjai. Így a mezőgazdasággal kapcsolatos interpellációk 60,8%-át mondta el ilyen képviselő (szemben a mezőgazdaság kérdéseivel is foglalkozó bizottsági tagok összes képviselő között megfigyelhető 30,9%-os arányával), a területfejlesztéshez kapcsolódó interpellációknál a szakpolitikusok aránya 54,1% (szemben a teljes Országgyűlés esetében megfigyelhető 46,2%-kal), valamint a honvédelemhez sorolható szövegek elmondóinak 70%-a számít feltételeink mellett szakpolitikusnak (szemben az összes képviselő között kimutatható 50%-kal).

AZ EREDMÉNYEK ÉRTÉKELÉSE

A tanulmányban öt hipotézis kapcsán vizsgáltuk a rendszerváltás után elhangzott interpellációk jellemzőit. Ezek közül három a kérdések mennyisége, míg kettő a tartalmuk kapcsán fogalmazott meg feltevéseket. Az *első*, politikai ellenőrzésre vonatkozó hipotézis szerint az ellenzéki képviselők többet interpellálnak. E feltevésünk érvényesülése már a leíró statisztikából is sejthető volt, a modelleredmények pedig egyértelműen alátámasztották érvényességét. Szintén a mennyiségre vonatkozott a *második* hipotézis, amelynek kapcsán megállapítottuk, hogy a frakcióvezetésben betöltött tisztségnek nincs szignifikáns hatása a benyújtott mennyiségre. Ebben az eredményben szerepet játszhat a frakcióvezető-helyettesek nagy számának fentebb, részben már említett problémája is: a kisebb frakciókban (még az átmeneti frakcióvezetőktől eltekintve is) olyan sokan töltötték be ezt a tisztséget, hogy e poszt elveszthette megkülönböztető jellegét.

A *harmadik* hipotézis a területi, illetve az egyéni választókerületi mandátumforrás és a képviselői viselkedés között teremtett kapcsolatot. Itt azt találtuk, hogy sem az EVK-s, sem a területi listás mandátum nem eredményez több elhangzott interpellációt. Ennyiben felértékelődhetnek az (itt területi korlátok miatt nem vizsgált) közpolitikai specializációhoz köthető *információkéréshez* kapcsolódó alternatív magyarázatok (ezt támasztja alá a kormányzati működéssel kapcsolatos témák nagy aránya, ami a leíró statisztikából látható). Az egymással vélhetően nagy átfedést mutató információkérési és politikai ellenőrzési motívum között csak egy részletesebb tartalomelemzéssel lehetne igazságot tenni. Annyi ugyanakkor bizonyos, hogy az itt vizsgált faktorok (frakciótiszttség, illetve mandátumforrás) hatástalansága indokoltá teszi az információs modell feltérképezését a mennyiségi mutatók kapcsán is.

Másfelől nagyon is elképzelhető, hogy a választási kapcsolat és a választókerület szolgálata csak hosszabb időtávon, több választási és kormányzati ciklus során domborodik ki. Érdekes lenne megvizsgálni – pl. az itt használt adatbázisokat Papp [2015: 12.] megközelítésével kombinálva – egy komplexebb helyi beágyazottság-mutató, illetve a képviselői karriertípusok hatását az elmondott interpellációk mennyiségére (ez persze a tartalmi függő változók esetében ismét felmerül). Nem lehet eleve elvetni, hogy a parlamenti kérdések (vagy akár általában: a felszólalások) típusain belül bizonyos (pl. intézményi, napirend-ellenőrzési) okok miatt az interpellációkat kevésbé használják a választókerület szolgálatára, mint például az írásbeli kérdéseket (ahol sokkal gyengébb e korlát). A második hipotézis vizsgálatának eredménye (hogy ti. nincs hatása a frakcióvezetésben betöltött pozíciónak a mennyiségre) is egy ilyen intézményközpontú összehasonlítás fényében lehetne igazán értelmezhető.²¹

Mindent egybevetve az interpellációk mennyiségével kapcsolatban az egyetlen biztos pontot az ellenzéki képviselők magasabb arányos aktivitása jelenti, ami megerősíti az újabb elméletekkel szemben a hagyományosnak tekinthető politikai ellenőrzési tézist.

Ami az interpellációk tartalmára vonatkozó hipotéziseinket illeti, az információszerzésre és közpolitikai specializációra vonatkozó *negyedik* hipotézis kapcsán megállapítottuk, hogy a legtöbb esetben statisztikailag szignifikáns kapcsolat van a bizottsági tagok bizottságának közpolitikai portfóliója és interpellációjuk témája között. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy a mintegy 400 bizottság–szövegtartalom páros esetében majd ötven esetben volt valamilyen mértékben szignifikáns és pozitív a kapcsolat. Másfelől 83 pár esetében szignifikáns, de negatív kapcsolatot regisztráltunk, amely éppenséggel megfelel hipotézisünknek. Az adatok további elemzése így az itt vizsgált hipotéziseken túl is bőven szolgálhat még hasznos információval a közpolitikai specializáció és a képviselői viselkedés kapcsán.

A másik tartalmi, vagyis az *ötödik* hipotézis kapcsán egyik legfontosabb megállapításunk az volt, hogy a területi listás és az EVK-mandátum szoros, pozitív és statisztikailag szignifikáns kapcsolatot mutat a földrajzi tartalommal, amely kapcsolat ráadásul a kisebb szint felé haladva erősödik (lásd a 2. modellt). Ez látszólag megerősíti a választókerület szolgáltatát a területi képviselők esetében fontos funkciónak feltételező irodalmat. A H5 hipotézis szempontjából *valóban lényeges* teszt, az EVK-hoz tartozó földrajzi nevek említése ugyanakkor nem hozott szignifikáns eredményt.

Ennek kapcsán külön vizsgálendő lenne a frakciók méretének hatása. A kisebb frakciók ugyanis jelentős részben országos listás képviselőkből állnak, akik ettől függetlenül – jellemzően – indultak egyéni választókerületben is. Másfelől pedig a nagy frakciók esetében a – gyakran *backbencher* – EVK-s képviselők napirendi hozzáférése korlátozottabb. Mindebből leginkább az következik, hogy további módszertani és empirikus munkára van szükség ahhoz, hogy felmérjük e hipotézis érvényességét. E munka részben a karrierváltozók és bizonyos intézményi tényezők (például frakcióméret) modellbe történő integrálásával, részben pedig a kérdéstípusok összehasonlításával lenne elvégezhető. E kérdések pedig már át is vezetnek a lehetséges további kutatási irányok területére.

TOVÁBBI KUTATÁSI IRÁNYOK

Írásunk zárásaként röviden kitérünk néhány olyan tematikus csomópontra, amelyek további vizsgálata segíthet az itt közölt eredmények értelmezésében, illetve a vizsgálat kiterjesztésében. Ezek közül talán a legfontosabb az egyes kérdéstípusok elméleti funkcióinak és empirikus használatának összehasonlítása lehet. A jelen tanulmányban közölt eredmények alapjául egy olyan adat-

bázis szolgált, mely messze nem fedi le a parlamenti kérdések teljes körét. Ennek megfelelően a kutatási terv sem törekedhetett például az egyes kérdés-fajták nagymintás összehasonlítására, vagy a szóbeli és írásbeli kérdések jellegzetességeinek feltárására.

A kutatás valószínűleg leghasznosabb kiterjesztése így a további adatbázis-fejlesztés lehetne, amely már teljes körűen lefedné a parlamenti viták egy fontos szegmensét, a parlamenti kérdéseket. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy az írásbeli kérdések esetében ez nagyságrendi változást is hozna a felhasznált megfigyelések számában. Ezzel együtt az írásbeli kérdések kvantitatív vizsgálata még közelebb vihetne kutatási kérdésünkhöz, mivel – érdemi volumenkorlát hiányában, s talán enyhébb frakció-korlátozás mellett – ezek még jobban felfedhetik a képviselői preferenciákat.

Kutatási kérdésünk hátterét ugyanakkor az a feltevés adja, hogy a parlamenti felszólalások – mint szűkös erőforrások – iránti igényüket a képviselők egyben, minden felszólalási típusra kiterjedően határozzák meg. Mivel a *felszólalási idő* általánosabb kategória, mint a parlamenti kérdésekre fordított idő, ezen általánosabb kutatási kérdéssel foglalkozó vizsgálatnak ki kell terjednie elsősorban a törvényjavaslatok megvitatására szolgáló időre.

Hasonlóképpen, a törvényhozási szervezetek (*legislative organization*) vizsgálata szükséges ahhoz, hogy tisztábban lássunk a napirend feletti kontroll intézményi tényezői ügyében (amelyeket az interpellációk kapcsán a Függelékben foglaltunk össze). Ilyen napirendformáló hatalmat gyakorolnak például a frakciók és a bizottságok (illetve mindkettő vezető testületei), valamint a házelnök. Jó példát jelentenek az ilyen napirend-ellenőrzésre az időkeretes viták. Mivel az egyes felszólalási típusok eltérő képviselői célokat szolgálnak (sőt, bizonyos esetekben az önkéntes motiváció helyett kötelezően kirótt feladat is lehet a felszólalás), ezért az egyes felszólalásokhoz kapcsolódó ráfordítások és a felhasznált idő is komplex mérlegelés tárgyai. Ennek megfelelően a parlamenti beszédek, mint politikai erőforrások átfogó vizsgálatához túl kell lépni pusztán a parlamenti kérdések tanulmányozásán.

Ahogy a kutatási terv egy ilyen keresztmetszeti kiterjesztése hozzájárulhat a képviselői viselkedés jobb megértéséhez, a már meglévő adatbázis használatával mélyebbre is áshatunk a parlamenti kérdések funkciói kapcsán. Ez egyben már túl is mutatna eredeti kutatási kérdésünkön, sőt, akár az itt használt kvantitatív elemzési kereten is. Egy lehetséges normatív kutatási kérdés a parlamenti kérdések megfelelő funkcionálását vizsgálhatná demokráciaelméleti nézőpontból. Ehhez kapcsolódva a parlamenti kérdések és válaszok információtartalma, a retorikai stílus, a politikai kultúra és a politikai polarizáció mind-mind vizsgálhatóak kvalitatív adatelemzési technikákkal. Egy ilyen vizsgálat során kiszűrhetőek lennének bizonyos anomáliák is, mint amilyen a tömeges és/vagy „előregyártott” kérdések beadása több helyre egyszerre.

A kutatási stratégia kiterjesztése és elmélyítése mellett egy harmadik lehetőséget kínál a további vizsgálódásra a kutatás módszertani újraalapozása. A tartomelemzés pontos metodológiája gyakran befolyásolja a kutatási eredményt. A számítógéppel támogatott kvalitatív elemzés kiterjeszhető lenne a közpolitikai kódokra és más fontos változókra, amelyeket az adatbázishoz kezel vettünk fel. A beszédekben feltűnő számok célirányos vizsgálata mélyíthetné információinkat a beszédek tartalmáról és funkciójáról. A beszédek „véleményelemzése” (*sentiment analysis*) pedig a parlamenti kérdések szimbolikus funkcióinak felfedéséhez járulhatna hozzá. Mindezen módszertani újításokkal megalapozott állításokat lehetne tenni a kérdések információkérő, ellenfelet támadó vagy éppen „alákérdező”, eredménybemutató jellegéről, amely érdemben bővítené a parlamenti beszédek nagymintás vizsgálatával megválaszolható kutatások sorát.

Már a további potenciális kutatási irányokról szóló e rövid áttekintés is világosan mutatja, hogy miért lehetett tanulmányunk csak egy első lépés a parlamenti kérdések vizsgálatában. De talán azt is sikerült érzékeltetnünk, hogy miért lehet fontos az, hogy jobban megértsük a képviselői döntések motivációit saját erőforrásaik és idejük felhasználása kapcsán.

FÜGGELÉK

Az interpellációkra vonatkozó szabályok a rendszerváltás után

A demokratikus elszámoltatás egyik kulcsfontosságú intézményét, az interpellációt a maira emlékeztető formájában már a rendszerváltást megelőzően megalkották, noha ekkor még nem tölthette be ellenőrző szerepét. Az 1/1989 (I. 24.) országgyűlési határozat által megszabott keretek a mai napig is csak részleteiben módosultak. A képviselők már ekkor nyújthattak be interpellációkat, azonban annak eldöntését, hogy melyik beadvány mikor hangozzék el, a jogszabály az Országgyűlés hatáskörébe utalta. Az általunk vizsgált időszak kezdete az interpellálható tisztségviselők körének szűkülését hozta magával. Az Alkotmány 1990. évi L. törvénnyel történt módosítása megszüntette a köztársasági elnök interpellálhatóságát, míg a Házsabályt megreformáló 31/1990 (III. 25.) országgyűlési határozat az államtitkárokat, a Legfelsőbb Bíróság elnökét, valamint a már megszűnt Elnöki Tanácsot törölte a lehetséges címzettek közül (az Alkotmány és a Házsabály rendelkezései így ezen a ponton el tértek egymástól).

Az 1994-ben elfogadott új Házsabály (46/1994. [IX. 30.] országgyűlési határozat) a korábbi szokásjog (csak a címzett egyetértésével lehet eltérni az előre benyújtott tartalomtól) kodifikálása mellett néhány szabályt is módosított. A korábbi ellentmondások elkerülése végett az Alkotmány rendelkezéseire hagyatkozott az interpellálhatók körét illetően. Rögzítette, hogy hetente legalább

kilencven perces időkeretet kell biztosítani az interpellációk számára, amelyben minden frakciót megillet a jog legalább egy interpelláció elmondására. Az interpellációk ekkortól alapvetően benyújtásuk sorrendjében hangozhatnak el.

Az így elfogadott szabályokon két alkalommal módosítottak: a 71/1997. (VII. 17.) országgyűlési határozat létszámuk figyelembevétele alapján biztosította a függetlenek jogát az interpellálásra. Az 1994. évi Házszabály utolsó interpellációkra vonatkozó módosítása (36/2012. [IV. 19.] országgyűlési határozat) módosította az interpellációk elhangzási sorrendjét, elsőbbséget biztosítva az ellenzéki frakcióknak. Noha a 10/2014. (II. 24.) országgyűlési határozat új szabályozást vezetett be, annak hatályba lépte már vizsgálati időszakunkon kívülre esik. Az interpellációkra vonatkozó szabályokat módosította továbbá az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény, amely előírta, hogy az interpellációk az ülésszakokban legalább hetente egyszer elhangozhassanak. Az Alaptörvény 7. cikke az interpellálhatók körét a kormányra vagy annak egy tagjára szűkítette.

JEGYZETEK

- ¹ A tanulmány elkészítését az OTKA „A közpolitika dinamikája Magyarországon” (CAP) c. projektje támogatta (ÁJP-K-109303, projektvezető: Boda Zsolt; bővebb információ illetve a felhasznált adatbázisok és kódkönyvek megtalálhatók a projekt honlapján: cap.tk.mta.hu). Az adatbázis kialakításához nyújtott segítségért köszönettel tartozunk a CAP magyar kutatócsoport munkatársainak, s különösen az interpellációk kódolásában részt vevő Darabos Ádámnak, Heffler Dávidnak, Kis György Márknak, Széles Tamásnak, Zágoni Bellának és Zorigt Burtejinnek. Köszönjük Bartha Attila, Hajnal György, Papp Zsófia és az MTA TK PTI-ben rendezett vita résztvevőinek megjegyzéseit. A fennmaradó hibákért kizárólag a szerzők felelősek.
- ² Mivel e helyt csak az interpellációkkal foglalkozunk, a továbbiakban az interpelláció és a (parlament) kérdés fogalmát stilisztikai okokból szinonimaként használjuk. Ezzel ugyanakkor semmiképpen nem kívánjuk azt sugallni, hogy megállapításaink a többi kérdéstípusra is érvényesek. Hasonlóképpen, mivel az adatbázis csak az elhangzott interpellációkat tartalmazza, ezért a továbbiakban interpelláció alatt csak ezeket (és nem a benyújtott irományokat) értjük.
- ³ Kutatási kérdésünk általánosabb formájában (Miért kérdeznak a parlamenti képviselők?) áttörri a beszédek és az irományok benyújtása között meghúzott határt (vö. írásbeli kérdések). Ezzel együtt a vonatkozó szakirodalom részben a parlamenti beszédekhez kapcsolódik, s mi is továbbvisszük e fonalat.
- ⁴ A hipotézisekkel kapcsolatos ábrarészekkel alább foglalkozunk.
- ⁵ Fontos hangsúlyozni, hogy az irodalom gyakran nem tesz különbséget az egyes kérdéstípusok (s különösen az írásbeli és szóbeli kérdések) funkciói között. Ez egy olyan hiányosság amelyet e kutatás keretei között (mivel nem állt rendelkezésre összehasonlítható adatbázis legalább két külön típusra) mi sem tudtunk orvosolni. Ennek ellenére e kérdésre – amely megállapításaink külső érvényességét is érinti – a záró szakaszban visszatérünk.

- ⁶ E lista meglehetősen átfedést mutat továbbá az – európai kérdéstípusok intézményére nem építő – amerikai politikai rendszerben azonosított képviselői viselkedési funkciókkal. (Lásd például Mayhew, [1974] nyomán a hirdetés, a sikerek „eltulajdonításának” vagy a közpolitikai álláspontok nyilvánosságra hozásának funkcióit.)
- ⁷ Mindkét kormányzati rendszerben – feltételezve a végrehajtó hatalom komplexitását – a parlamenti kérdések célja lehet a kormánnyal, mint a döntéshozó szervvel szembeállított, a végrehajtó funkciót ellátó bürokrácia ellenőrzése (vö. Sebők, 2014: 23. ábráját). Ennek speciális eseteit adják a közvetlenül a törvényhozás alá rendelt hatóságok. Az ellenőrzés célja ezekben az esetekben az, hogy a törvényhozói preferenciáktól elcsellengő intézményeket az ex post ellenőrzés keretében ismét a helyes útra térítsék.
- ⁸ Fontos hangsúlyozni, hogy e hipotézisek (és a hozzájuk kapcsolódó változók) a képviselők egyéni döntéseire összpontosítanak. Ezzel együtt az interpellációk számára és tartalmára egyéb (például intézményi: lásd egy frakciódöntés) tényezők is hathatnak. Elméleti áttekintésünk alapján azt sem lehet kizárni, hogy maguk a hipotézisek között is legyen valamilyen kapcsolat, amely befolyásolhatja az empirikus eredményeket. E problémákra röviden még visszatérünk.
- ⁹ Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy minden esetben az iromány elhangzott szövegét vettük volna alapul. Az elemzéshez felhasznált minta kialakítása során ugyanis döntési szabályként arra törekedtünk, hogy a nagyobb terjedelmű, tehát vélhetően bővebb információtartalmú forrásokat hasznosítsuk. Ezt azért érdemes megjegyezni, mert számos esetben (az 1994–2014-es időszakban) mind a benyújtott (és később elhangzott) iromány, mind maga az elhangzott felszólalás is rendelkezésre állt. Szemléltetésképp az 1994–1998-as ciklus 1510-es irományszámú, Sepsey Tamás által jegyzett interpellációjának irományszövege 219 földrajzi nevet tartalmazott, míg maga a felszólalás az alapvetően változatlan, földrajzi vonatkozású téma ellenére egyet sem. Az előbbieken alapján tehát eme interpelláció esetén a benyújtott irományszöveget elemeztük – s ezt tettük még további 457 esetben. A benyújtott interpellációs szövegek kizárólagos elemzésére azonban a szöveghányok miatt nem kerülhetett sor.
- ¹⁰ E megoldás egyszerűsítést jelent a Martin által alkalmazott hat szempontból álló kritériumrendszerhez képest, de az irományszövegek ennél komplexebb földrajzi szempontú tartalomelemzése meghaladta a jelen kutatás kereteit.
- ¹¹ Ha egy interpelláció több területet érintett, akkor az ún. domináns témát kellett a kutatónak azonosítania szubjektív mérlegelése során.
- ¹² A vizsgálat tehát *nem* az adott képviselő teljes parlamenti *karrierjére* összesíti a benyújtott interpellációk mennyiségét. A megfigyelések számát képviselő/ciklus szintre aggregálva $N=1102$ -t kapunk.
- ¹³ A változó 62 értéket vett fel a vizsgált időszakban: minden, a választásokon mandátumot nyert képviselőt tartalmaz, akár csak a ciklus közben pártszakadással, új párt alapításával vagy időközi választásokkal képviselőre szert tett pártokat (a ténylegesen függetlenek – szemben pl. a 2010–2014-es ciklus végén a függetlenek között ülő DK-s képviselőkkel – képviselőket ciklusonként külön vettük figyelembe).
- ¹⁴ A képviselők frakcióváltási adatainak felhasználásával három kivétellel mindegyikük egyértelműen besorolható volt a kormány–ellenzék viszonyrendszer szerint. A három kivételt a ciklus

- közben hivatalosan ellenzékbe vonult FKgP és SZDSZ, valamint a rövid ideig kormányzati szerepet vállaló Somogyért Egyesület képzí.
- ¹⁵ Ennek fő oka, hogy a függő változóink átlagát meghaladja azok varianciája (Cameron–Trivedi, 2013: 69–70.). A szerzők megjegyzik, hogy a gyakorisági adatok esetében a leggyakoribb modell a Poisson, illetve a negatív binomiális.
- ¹⁶ Az a tény, hogy a legtöbb képviselőre nem jellemző a teljes perióduson való jelenlét, nem okoz problémát a panelregressziók számításánál, hiszen a számításokra használt statisztikai programok, így az általunk felhasznált STATA 12 program is kezel kiegyensúlyozatlan panelstruktúrákat (Wooldridge, 2010).
- ¹⁷ A Hausman-teszt nullhipotézisét egyik regresszió esetén sem tudtuk megcáfolni, tehát indokoltnak tekinthető a véletlenhatás-regressziók futtatása a fixhatás-modellekkel szemben.
- ¹⁸ Az ilyen elemzéshez szükséges „mérce” a három hipotézis esetében rendre a következő módon határozottuk meg: a kormány illetve ellenzéki pozíciót leíró változó esetében a kormánypárti képviselők; a frakcióvezetés-változó esetében a tisztség nélküli képviselők; a képviselői mandátum forrása esetében pedig az országos listás mandátum jelentette a kiindulópontot, amihez képest a többi változó-értékre IRR-t számoltunk.
- ¹⁹ A Hausman-teszt jelen esetben sem adott indokot a fixhatás-modell használatára. A lineáris modell nem adott a 0-1 intervallumon kívüli becült értéket, tehát nem láttuk indokoltnak a nem lineáris modell alkalmazását.
- ²⁰ Mivel az országos listán megválasztott képviselőknek nincs választókerületük, így a választókerületükbe tartozó települések sem léteznek.
- ²¹ Szintén érdekes lenne megvizsgálni, hogy a *párthierarchiában* betöltött pozíció (a képviselői mandátummal is rendelkező érintettek esetében) milyen átfedést mutat a *frakció*-pozícióval a regressziós eredmények kapcsán.

IRODALOM

- Andeweg, Rudy B. (2014): Roles in Legislatures. In: Shane Martin–Thomas Saalfeld–Kaare W. Strøm (Eds.): *The Oxford Handbook of Legislative Studies*, Oxford University Press.
- André, Audrey–Depauw, Sam–Shugart, Matthew S. (2013): The Effect of Electoral Institutions on Legislative Behavior. In: Shane Martin, Thomas Saalfeld–Kaare W. Strøm (Eds.): *The Oxford Handbook of Legislative Studies*, Oxford University Press.
- André, Audrey–Depauw, Sam (2013): District Magnitude and Home Styles of Representation in European Democracies. *West European Politics*, Vol. 36, No. 5, 986–1006.
- Bailer, Stefanie (2011): People’s voice or information pool? The role of, and reasons for, parliamentary questions in the Swiss parliament. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 17, No. 3, 302–314.
- Bawn, Kathleen (1995): Political Control versus Expertise: Congressional Choices About Administrative Procedures. *American Political Science Review*, Vol. 89, No. 1, 62–73.
- Bevan, Shaun–John, Peter (2015): Policy Representation by Party Leaders and Followers: What Drives UK Prime Minister’s Questions?. *Government and Opposition*, Vol. 51, No. 1, 1–25.

- Binder, Sarah A. (2015): Challenges Ahead for Legislative Studies. *Legislative Studies Quarterly*, Vol. 40 No. 1, 5–11.
- Bíró-Nagy András (2015): Közép-európai EP-képviselők és szerepeik. Viselkedési stratégiák az Európai Parlamentben. *Politikatudományi Szemle*, 24. évf., 2. szám, 91–121.
- Blomgren, Magnus–Rozenberg, Olivier (2012): *Parliamentary roles in modern legislatures*. Routledge.
- Bochel, Hugh–Defty, Andrew–Kirkpatrick, Jane (2014): *Watching the watchers: parliament and the intelligence services*. Palgrave Macmillan
- Borghetto, Enrico: *Questioning the government in time of crisis. A comparative analysis of the content of parliamentary questions in Italy, Portugal and Spain*. Forrás: <http://recursos.march.es/web/ceacs/actividades/miembros/Borghetto.pdf>, Letöltés ideje: 2015-11-16.
- Bowler, Shaun – Farrell, David M. (1995): „The Organizing of European Parliament: Committees, Specialization and Co-Ordination”. *British Journal of Political Science*, Vol. 25 No. 2, 219–243.
- Buzogány, Áron–Kropp, Sabine (2014): *Parliamentary Control of National Parliaments in the European Union*. Forrás: http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_34255.pdf, Letöltés ideje: 2015-11-16.
- Cain, Bruce–Ferejohn, John–Fiorina, Morris (1987): *The personal vote: Constituency service and electoral independence*. Harvard University Press.
- Cameron, A. Colin–Trivedi, Pravi K. (2013): *Regression Analysis of Count Data*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Carey, John M.–Shugart, Matthew S. (1995): Incentives to cultivate a personal vote: A rank ordering of electoral formulas. *Electoral Studies*, Vol. 14 No. 4, 417–439.
- Carey, John M (2007): Competing Principals, Political Institutions, and Party Unity in Legislative Voting. *American Journal of Political Science*, Vol. 51, No. 1, 92–107.
- Chiru, Mihail (2015): *Rethinking constituency service: Electoral Institutions, candidate campaigns and personal vote in Hungary and Romania*. Central European University.
- Dandoy, Régis (2011): Parliamentary questions in Belgium: Testing for party discipline. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 17, No. 3, 315–326.
- Döring, Herbert (1995): Time as a Scarce Resource: Government Control of the Agenda. In: Döring, Herbert (ed.): *Parliaments and Majority Rule in Western Europe*. Frankfurt, Campus.
- Epstein, David–O’Halloran, Sharyn (1999): *Delegating powers: A transaction cost politics approach to policy making under separate powers*. Cambridge University Press.
- Eulau, Heinz et al. (1959): The Role of the Representative: Some Empirical Observations on the Theory of Edmund Burke. *American Political Science Review*, Vol. 53, No. 3, 742–756.
- Gross, Donald A. (1978): Representative styles and legislative behavior. *Political Research Quarterly*, Vol. 31, No. 3, 359–371.
- Hilbe, Joseph M. (2014): *Modelling Count Data*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Ilonszki, Gabriella–Judge, David (1995): Representational Roles in the Hungarian Parliament. In: Cox, Terry–Furlong, Andy (eds.): *Hungary: The Politics of Transition*. Frank Cass.
- Judge, David–Ilonszki, Gabriella (1995): Member-constituency linkages in the Hungarian Parliament. *Legislative Studies Quarterly*, Vol. 20, No. 2, 161–176.
- Judge, David (1999): *Representation: theory and practice in Britain*. Psychology Press.

- Kellermann, M. (2015): *Electoral Vulnerability, Constituency Focus, and Parliamentary Questions in the House of Commons*. The British Journal of Politics & International Relations.
- Krehbiel, Keith (1991): *Information and Legislative Organization*. The University of Michigan Press.
- Kurtán Sándor–Sándor Péter–Vass László (eds.) (1993): *Magyarország politikai évkönyve 1992-ről*. Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, Budapest.
- Lazardeux, Sébastien (2005): Une Question écrite, Pour Quoi Faire? The Causes of the Production of Written Questions in the French Assemblée Nationale. *French Politics*, Vol. 3, No. 3, 258–281.
- Ilonszki, Gabriella (2011): Képviselési szerepek, politikai intézmények, képviselési deficit : Két évtized változásai. In: Tardos, Róbert–Enyedi, Zsolt–Szabó, Andrea: *Részvétel, képviselés, politikai változás*. Demokrácia Kutatások Magyar Központja.
- Marangoni, Francesco–Tronconi, Filippo (2011): When Territory Matters: Parliamentary Profiles and Legislative Behaviour in Italy (1987–2008). *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 17, No. 4, 415–434.
- Martin, Shane (2011a): Using parliamentary questions to measure constituency focus: an application to the Irish case. *Political Studies*, Vol. 59, No. 2, 472–488.
- Martin, Shane (2011b): Parliamentary Questions, the Behaviour of Legislators, and the Function of Legislatures: An Introduction. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 17, No. 3, 259–270.
- Martin, Shane–Rozenberg, Olivier (2014): *The Roles and Function of Parliamentary Questions*. Routledge.
- Martin, Shane (2014): Policy, Office and Votes: The Electoral Value of Ministerial Office. *British Journal of Political Science*, 1–16.
- Martin, Shane–Saalfeld, Thomas–Strøm, Kaare W. (eds.) (2014): *The Oxford Handbook of Legislative Studies*. Oxford University Press.
- Martin, Shane–Vanberg, Georg (2014): Legislative Institutions and Coalition Government. In: Shane Martin–Thomas Saalfeld–Kaare W. Strøm (Eds.): *The Oxford Handbook of Legislative Studies*. Oxford University Press.
- Mayhew, David R. (1974): *Congress: The electoral connection*. Yale University Press.
- McElroy, Gail (2006): Committee Representation in the European Parliament.” European Union Politics. Vol. 7, No. 1, 5–29.
- Müller, Wolfgang C.–Sieberer, Ulrich (2014): Procedure and Rules in Legislatures. In: Shane Martin–Thomas Saalfeld–Kaare W. Strøm (Eds.): *The Oxford Handbook of Legislative Studies*. Oxford University Press.
- Önnudóttir, Eva H. (2014): *Political parties and styles of representation*. Party politics: 1354068814560934.
- Papp Zsófia (2011): A választókerület helye a magyar parlamenti képviselők szerepfelfogásában. In: Bozsonyi Károly–Enyedi Zsolt–Tardos Róbert– Závecz Tibor (szerk.): *Részvétel, képviselés, politikai változás*. Századvég–DKMKA.
- Papp Zsófia (2015): Helyi témájú írásbeli kérdések a magyar parlamentben. A választási rendszerhez köthető karrierváltozók szerepe a helyi ügyek képviselésében. *Politikatudományi Szemle*, 24. évf., 1. szám, 7–28.
- Poyet, Corentin (2014): *Explaining MPs Constituency Orientation: A QCA Approach*, APSA 2014 Annual Meeting Paper.

- Proksch, Sven-Oliver–Slapin, Jonathan B. (2010): Parliamentary questions and oversight in the European Union. *European Journal of Political Research*, Vol. 50, No. 1, 53–79.
- Rasch, Bjørn Erik (2009): Opposition Parties, Electoral Incentives and the Control of Government Ministers: Parliamentary Questioning in Norway. In: Ganghof, Steffen–Hönnige, Christoph–Stecker, Christian (Eds.): *Parlamente, Agendasetzung und Vetospieler*. Springer.
- Rasch, Bjørn Erik (2011): Behavioural Consequences of Restrictions on Plenary Access: Parliamentary Questions in the Norwegian Storting. *Journal of Legislative Studies*, Vol. 17, No. 3, 382–393.
- Raunio, Tapio (1996): Parliamentary Questions in the European Parliament: Representation, Information and Control. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 2, No. 4, 356–382.
- Rozenberg, Olivier et al. (2011): Not only a battleground: Parliamentary oral questions concerning defence policies in four western democracies. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 17, No. 3, 340–353.
- Russo, Federico–Wiberg, Matti (2010): Parliamentary questioning in 17 European parliaments: Some steps towards comparison. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 16, No. 2, 215–232.
- Russo, Federico (2011): The constituency as a focus of representation: Studying the Italian case through the analysis of parliamentary questions. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 17, No. 3, 290–301.
- Russo, Frederico (2011): The Constituency as a Focus of Representation: Studying the Italian Case through the Analysis of Parliamentary Questions. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 17, No. 3, 290–301.
- Saalfeld, Thomas (1997): Professionalisation of parliamentary roles in Germany: An aggregate-level analysis, 1949–94. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 3, No. 1, 32–54.
- Saalfeld, Thomas (2000): Members of parliament and governments in Western Europe: Agency relations and problems of oversight. *European Journal of Political Research*, Vol. 37, No. 3, 353–376.
- Saalfeld, Thomas (2011): Parliamentary questions as instruments of substantive representation: Visible minorities in the UK House of Commons, 2005–10. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 17, No. 3, 271–289.
- Saalfeld, Thomas (2014): Executive–legislative relations in Europe. In: Magone, José M. (ed.): *Routledge Handbook of European Politics*. 346.
- Saalfeld, Thomas–Strøm, Kaare W. (2014): Political Parties and Legislators. In: Shane Martin–Thomas Saalfeld–Kaare W. Strøm (Eds.): *The Oxford Handbook of Legislative Studies*. Oxford University Press.
- Salmond, Rob (2011): Bureaucrats in the headlights: Question times and delegation to bureaucrats. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 17, No. 3: 368–381.
- Salmond, Rob (2014): Parliamentary question times: How legislative accountability mechanisms affect mass political engagement. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 20, No. 3, 321–341.
- Sándor Péter–Vass László (szerk.) (2009): *Magyarország politikai évkönyve 2008-ról*. Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány.
- Sebők Miklós (2014): *Hatalom szabályok nélkül. Kormány és törvényhozás viszonya pénzügyi válság idején*. Új Mandátum–MTA TK PTI.

- Sebők Miklós (2015): A képviseleti demokrácia megbízó-ügynök elméleti modellje. *Politikatudományi Szemle*, 24. évf., 2. szám, 7–26.
- Strøm, Kaare W.–Müller, Wolfgang C.–Smith, Daniel Markham (2010): Parliamentary control of coalition governments. *Annual Review of Political Science*, Vol. 13, 517–535.
- Strøm, Kaare W. (1997): Rules, reasons and routines: Legislative roles in parliamentary democracies. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 3, No. 1, 155–174.
- Strøm, Kaare W. (2012): Roles as strategies: towards a logic of legislative behavior. In: Blomgren, Magnus–Rozenberg, Olivier (2012): *Parliamentary roles in modern legislatures*. Routledge.
- Tavits, Margit (2009): The making of mavericks local loyalties and party defection. *Comparative Political Studies*, Vol. 42, No. 6, 793–815.
- Teixeira, Conceição Pequito–Freire, André–Belchior, Ana Maria (2012): Parliamentary representation in Portugal: Deputies' focus and style of representation. *Portuguese Journal of Social Science*, Vol. 11, No. 2, 99–117.
- Van Aelst, Peter–Vliegenthart, Rens (2014): Studying the tango: An analysis of parliamentary questions and press coverage in the Netherlands. *Journalism Studies*, Vol. 15, No. 4, 392–410.
- Vliegenthart, Rens–Walgrave, Stefaan–Zicha Brandon (2013): How preferences, information and institutions interactively drive agenda-setting: Questions in the Belgian parliament, 1993–2000. *European Journal of Political Research*, Vol. 52, No. 3, 390–418.
- Wahlke, John C.–Eulau, Heinz–Buchanan, William (1962): *The Legislative System: Explorations in Legislative Behaviour*. John Wiley and Sons.
- Wiberg, Matti (1995): Parliamentary Questioning. Control by Communication. In: Döring, Herbert (ed.): *Parliaments and Majority Rule in Western Europe*. Campus Verlag.
- Wiberg, Matti–Koura, Antti (1994): The logic of parliamentary questioning. In: Wiberg, Martin (ed.): *Parliamentary Control in the Nordic Countries*. Gummerus Printing.
- Wooldridge, Jeffrey M. (2010): *Economic Analysis of Cross Section Panel*. The MIT Press.
- Zittel, Thomas (2012): Legislators and their representational roles: strategic choices or habits of the heart? In: Blomgren, Magnus–Rozenberg, Olivier (2012): *Parliamentary roles in modern legislatures*. Routledge.